

STRATEGIE UČENÍ SE SLOVNÍ ZÁSOBĚ PŘI PRÁCI VE DVOJICÍCH

VOCABULARY LEARNING STRATEGIES IN PAIR WORK

Barbora Al Ajeilat Kousalová

Katedra německého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Cílem této studie je prozkoumat používání strategií učení se slovní zásobě u vybraných žáků základní školy ve výuce německého jazyka. Prostřednictvím videonahrávek jsou zkoumány specifické strategie využívané během práce ve dvojicích a jejich vliv na výsledky učení, analyzované pomocí kvalitativní obsahové analýzy. Výzkumné otázky jsou zaměřené na identifikaci a použití strategií učení se slovní zásobě, vztah mezi používáním strategií a schopností odvodit významy slov a míru zapojení žáků do používání daných strategií. Zjištění naznačují, že většina strategií nebyla použita izolovaně, nýbrž v kombinaci s jinými strategiemi. Čím větší byly předchozí znalosti žáků, tím úspěšnější byli při odvozování významů slov. Studie rovněž zdůrazňuje potřebu vyváženého zapojení žáků pro optimalizaci práce v rámci jednotlivých dvojic.

Klíčová slova: strategie učení se slovní zásobě; práce ve dvojicích; základní škola; německý jazyk

Abstract

The aim of this study is to explore the use of vocabulary learning strategies among selected elementary school learners in German language classes. Through video recordings, specific strategies employed during pair work are examined, along with their impact on learning outcomes, analyzed through qualitative content analysis. Research questions focus on identifying and using vocabulary learning strategies, the relationship between strategy use and the ability to infer word meanings, and the extent of learners' engagement in using these strategies. Findings suggest that most strategies were not used in isolation, but they occurred in combination with other strategies. The broader the learners' prior knowledge, the more successful they were in inferring word meanings.

The study also emphasizes the need for balanced learner engagement to optimize working in pairs.

Keywords: vocabulary learning strategies; pair work; elementary school; German

1 ÚVOD

Slovní zásoba představuje základní složku učení se (cizímu) jazyku, bez níž není možná úspěšná komunikace (Schmitt, 2010). Nicméně, její učení a osvojování je však považováno za jednu z největších obtíží při učení se cizímu jazyku. Od 80. let minulého století se zvyšuje důraz na přístupy zaměřené na učící se jedince a jejich učební procesy (Nunan, 1990). Tento posun je doprovázen obecným zájmem o strategie učení, zejména v kontextu učení se cizímu jazyku (Oxford, 2013).

2 TEORIE

Strategie učení se slovní zásobě lze definovat jako akce, které učící se jedinec podniká ke (a) zjištění významu neznámých slov, (b) jejich udržení v dlouhodobé paměti, (c) jejich vybavení a (d) jejich použití v ústní nebo písemné formě (Catalán, 2003, s. 56). V této studii jsou strategie chápány jako techniky k odvozování významu nových slov. Většina stávajících taxonomií strategií učení se slovní zásobě opomíjí aspekt odvozování významu nových slov, přičemž se zaměřují především na učení se a zapamatování slovní zásoby (např. Rubin & Thompson, 1994). Schmitt (1997) však přišel s komplexním seznamem strategií, vycházejícím z taxonomie Oxfordové (1990) a rozšířil jej o skupinu determinačních strategií, které jsou vhodné pro odvozování významů nových slov. Pro zvýšení pozorovatelnosti strategií se nabízí využití práce ve dvojicích, ve kterých spolupracuje zkušenější žák s méně zkušeným za účelem dosažení lepších kolektivních výsledků (Vygostky, 1978).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkumný vzorek se skládal z deseti žáků devátého ročníku ZŠ a byl vybrán záměrně, za účelem zachytit strategie používané na začátečnické úrovni. Cílem

studie bylo určit, jaké konkrétní strategie učení se slovní zásobě žáci používají v rámci práce ve dvojicích a jak je implementují. Dalším cílem bylo zjistit vliv strategií na schopnost žáků odvozovat významy nových slov. Posledním cílem bylo zkoumat povahu a dynamiku interakcí jednotlivých dvojic. Pro získání hlubšího vhledu do dané problematiky byl zvolen kvalitativní přístup, přičemž data byla získána z nepřímého pozorování založeného na video a audio záznamech (Janík, Minaříková & Najvar, 2013). Každá dvojice byla zaznamenána celkem pětkrát v rámci pěti vyučovacích hodin. Analýza dat proběhla nejprve na základě předem vytvořeného kategoriálního systému podle taxonomie Schmitta (1997), další strategie byly odvozeny přímo z dat. Jako metoda analýzy dat byla použita kvalitativní obsahová analýza (Mayring, 2015) a jednotkami analýzy byly segmenty, ve kterých žáci vyjednávali významy slov.

4 VÝSLEDKY

Výsledky studie prezentují kategorizaci strategií učení se slovní zásobě se zastoupením determinačních, metakognitivních a sociálních strategií. Tyto strategie byly analyzovány s ohledem na různorodé vzory v jejich využití a jejich vzájemnou závislost. Zjištění naznačují, že identifikované strategie se nevyskytovaly izolovaně, nýbrž ve spojení s dalšími strategiemi. Analýza dat také odhalila úspěšně a neúspěšně použité strategie. Zatímco úspěšně použité strategie vedly k přesnému určení významů slov, neúspěšně použité strategie vedly k chybnému určení nebo dokonce k tomu, že žáci v některých případech nebyli schopni význam slova určit vůbec. Dále bylo zjištěno, že jednotliví žáci vykazovali značnou variabilitu při používání strategií, což naznačuje jejich odlišné přístupy ke společnému učení.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Studie podrobně zkoumala, jak vybraní žáci ZŠ určovali významy nových slov ve výuce němčiny. Využití synchronizovaných video a audio záznamů umožnilo komplexní zkoumání určování významů nových slov v němčině. Tento multimodální přístup usnadnil porozumění použitých strategií a dynamice spolupráce ve dvojicích (Chan, Ochoa & Clarke, 2020). Zjištění podporují předchozí studie (Nie & Zhou, 2017), které zdůrazňují účinnost kolektivního využívání

více strategií k dosažení úspěšných výsledků učení. Úspěšné strategie jako spojení s již známým nebo odhadování z textového kontextu, opakovaně vedly k přesným odvozováním významů slov napříč různými dvojicemi. Porozumění tomu, jak žáci vzájemně interagují a jak přistupují k neznámým slovům, může významně přispět k pochopení celkové dynamiky práce ve dvojicích a k hlubšímu porozumění potřebám žáků. Toto komplexní porozumění pak může usnadnit efektivnější plánování, zadávání a hodnocení úloh zaměřených na slovní zásobu.

PODĚKOVÁNÍ

Tato studie vznikla v rámci projektu disertačního výzkumu na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Na tomto místě bych ráda poděkovala své školitelce prof. PhDr. Věře Janíkové, PhD. a konzultantovi Mgr. Tomáši Kouhoutkovi, Ph.D, kteří mi vždy poskytli konstruktivní kritiku, ale zároveň i klidné a podporující prostředí, ve kterém byla tato studie vytvořena.

6 LITERATURA

- Catalán, R. (2003). Sex differences in L2 vocabulary learning strategies. *International Journal of Applied Linguistics*, 13(1), 54–77.
<https://doi.org/10.1111/1473-4192.00037>
- Chan, M.C.E., Ochoa, X., & Clarke, D. (2020). Multimodal learning analytics in a laboratory classroom. In: Virvou, M., Alepis, E., Tsihrintzis, G., & Jain, L. (Eds.) *Machine learning paradigms. Intelligent Systems Reference Library* (pp. 131–156). Cham: Springer.
- Janík, T., Minaříková, E., & Najvar, P. (2013). Der Einsatz von Videotechnik in der Lehrerbildung: Eine Übersicht leitender Ansätze. In U. Riegel & K. Macha (Eds.), *Videobasierte Kompetenzforschung in den Fachdidaktiken* (pp. 63–78). Münster: Waxmann.
- Mayring, P. (2015). *Qualitative Inhaltsanalyse: Grundlagen und Techniken*. Beltz.
- Nie, Y., & Zhou, L. (2017). A study of vocabulary learning strategies used by excellent english learners. *Research on Modern Higher Education*, 4, 101–106.
- Nunan, D. (1990). *Language teaching and methodology*. Prentice Hall.

- Oxford, R. L. (1990). *Language learning strategies: What every teacher should know*. Heinle & Heinle.
- Oxford, R. L. (2013). *Teaching and researching language learning strategies*. Routledge.
- Rubin, J., & Thompson, I. (1994). *How to be a more successful language learner: Toward learner autonomy*. Heinle & Heinle.
- Schmitt, N. (1997). Vocabulary learning strategies. In N. Schmitt & M. McCarthy (Eds.), *Vocabulary description, acquisition and pedagogy* (pp. 199–227). Cambridge: Cambridge University Press.
- Schmitt, N. (2010). *Researching vocabulary: A vocabulary research manual*. Palgrave Macmillan.
- Vygotsky, L. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. In M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Souberman (Eds.), Cambridge: Harvard University Press.